

BILAG

TIL

BERETNING

TIL

FOLKETINGET

AFGIVET AF

DEN AF TINGET UNDER 19. DECEMBER 1945 NEDSATTE
KOMMISSION I HENHOLD TIL GRUNDLOVENS § 45

II

SUPPLEMENT TIL DE VED DEN UNDER 15. JUNI 1945 NED-
SATTE PARLAMENTARISKE KOMMISSION TILVEJBRAGTE
OPLYSNINGER VEDRØRENDE FORHOLDENE VED
DANMARKS BESÆTTELSE DEN 9. APRIL 1940

AKTSTYKKER

STENOGRAFISKE REFERATER

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

1946

4.

INTERNATIONAL MILITARY TRIBUNAL

Press Camp, Nürnberg, den 20. April 1946.

*Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Som Svar paa Kommissionens Forespørgsel af 9. ds., der først nu har naaet mig her, meddeles følgende:

„Nationaltidende“ bragte Fredag den 5., muligvis dog Dagen før — desværre har jeg her intet andet end min Hukommelse at støtte mig til — et Telegram fra London, der gengav den samme Morgen i „Daily Telegraph“ offentliggjorte Efterretning om, at en tysk Transportflaade var samlet i Stettin. Telegrammet var saa meget mere alarmerende, som det fremkom netop i „Telegraph“.

Dette Telegram var Udgangspunktet for en Samtale Fredag Eftermiddag i Legationen i Berlin. Tilstede var Legationsraad Steensen-Leth og Kommandørkaptajn Kjølens samt Redaktør J. Kronika og jeg som henholdsvis „Nationaltidende“s og „Berlingske Tidende“s Korrespondenter. Paa det Tidspunkt havde „Politiken“ ingen dansk Korrespondent i Berlin. Kommandørkaptajn Kjølens viste os Artiklen og underrettede os om dens Troværdighed. Det er mig umuligt at skelne imellem, hvor mange Enkeltheder vedrørende Legationens Hjemmel, jeg erfarede ved den Lejlighed, og hvor mange under talløse senere Samtaler, men vi underrettedes i hvert Fald om, at Legationen havde forbløffende vel hjemlede Efterretninger om forestaaende tysk Angreb, som efter al Sandsynlighed vilde medomfatte Danmark.

Det første Spørgsmaal var, om vi havde Informationer, der kunde bekræfte Legationens Viden, hvilket ikke var Tilfældet, og Samtalen drejede sig en Overgang om et saadant Angrebs Plads inden for Hitlers samlede Planer.

Dernæst var Problemet, hvad vi som Journalister kunde og burde gøre. Det aftaltes, at vi skulde sondere vore tyske Forbindelser, hvilket for mit Vedkommende skete uden Resultat. Bagefter meddelte min bedste Kilde mig allerede den 9. April, at han havde vidst Besked, men ikke havde anset det for forsvarligt at orientere mig paa Forhaand. Endvidere skulde vi i vore Telegrammer hjem saa stærkt som muligt gøre opmærksom paa, at Situationen var overhængende: Hitler var paa Tærskelen til sit næste store Skridt, der placerede Norden direkte i Farezonen. Telegrammerne kunde imidlertid kun blive en Æggedans. Vi maatte ikke røbe vor Viden om det forestaaende Angreb, men kun bruge den som Baggrund for vore Telegrammer. Legationens Repræsentanter fandt det heller ikke forsvarligt, at vi omtalte den over for Kolleger, saa de udnyttede den. Dernæst skulde vi tage Hensyn til Danmarks officielle Neutralitetspolitik og de Forpligtelser i denne Henseende, vore Blade respekterede. Det var Legationens Ønske, vi indtog en fuldkommen korrekt Holdning over for Tyskland, saa vi paa ingen Maade bidrog til nogen Provokation, der kunde give Hitler noget Paaskud. Det primære Synspunkt var stadig, at Regeringen hjemme var fyldigt underrettet.

Under disse Vilkaar maatte Opgaven være saa kraftigt som muligt at fremhæve flest muligt tyske Udtalelser om de nordiske Neutralitetsproblemer for derved at understrege, at Faren var akut. Det Synspunkt blev specielt pointeret, at prøvede

vi at alarmere Offentligheden, vilde Politikerne blive opmærksomme og følgelig forhøre sig hos Statsministeren og Udenrigsministeren, hvorved Legationens Indberetninger uvilkaarligt vilde opnaa forøget Publicitet og Betydning. Efter denne Samtale har jeg inden for disse snævre Grænser søgt saa fyldigt som muligt i hvert eneste Nummer af baade Morgen- og Aftenavisen at fremhæve den eksisterende Krise og Tysklands foruroligende Kommentarer til den, som de kom til Orde baade i Pressen og i officielle Udtalelser, idet mest muligt blev lagt ind i disse tyske Udtalelser. Bl. a. gengav jeg „Daily Telegraph“s Meddelelse og søgte at indhente tyske Kommentarer til den.

Mine Manuskripter er gaaet tabt ved mit Hjems Udbombning og ligeledes nogle Notater om hine Dage, men hvad der er blevet trykt, er jo offentlig tilgængeligt.

Under en Lunch om Søndagen i Legationsraad Steensen-Leths Hjem erfarede jeg Transportflaadens Afgang samme Dags Morgen fra Stettin, der følte som en overvældende Bekræftelse paa Tilforladeligheden i Legationens Advarsler hjem, og jeg mener i Telegrammer til baade Morgen- og Aftenavisen om Mandagen at have understreget Udsigten til omgaaende tysk Aktion. Saa vidt jeg husker, var jeg Mandag Morgen i Forbindelse med Propagandaministeriet og modtog Oplysninger, som var egnede til at bygge et Telegram paa. Da der maatte regnes med Aflytning af Forbindelsen til København, har jeg kun een Gang ført en privat Samtale udover Dikteringen af Telegrammerne, idet jeg Mandag Formiddag lod mig stille om til Redaktionssekretæren og med en eller anden kamoufleret Vending spurgte, om man hjemme var klar over, at Klokkeren var ved at falde i Slag. Svaret var meget aabenhjertigt, at jeg skulde blot have staaet ved Store Bælts Bred samme Morgen. Det var netop, hvad jeg ønskede at vide.

I Kommissionens Henvendelse til mig hedder det:

I Generalrapport fra Sikringsstyrken 1939—40, afgivet af Søværnskommandoen Juni 1943, er der oplyst følgende:

Kl. 11 var Søværnskommandoen af Udenrigsministeriet blevet informeret om, at man ved Aflytning af en Telefonsamtale kunde oplyse... etc.

Kommissionen oplyser saaledes ikke Datoen for denne Meddelelse, som imidlertid tør forudsættes at være af 8. April, ej heller, om den er afgivet Kl. 11 Formiddag eller Kl. 11 Aften.

De citerede Liniers Ordlyd tyder ganske paa, at det drejer sig om et Telegram fra Redaktør Kronika eller mig. Hvis Meddelelsen er opfanget lidt før Kl. 11 Formiddag, stammer den antagelig fra min Telefonsamtale med Bladet, idet Redaktør Kronika ingen Aftenavis arbejdede for. Er den fra om Aftenen og aflyttet kort før Kl. 23, er den antagelig Redaktør Kronikas, idet jeg mener at erindre, at han har oplyst mig om, at han den Aften førte en Samtale, der laa nogle Timer senere end vor normale Forbindelse hjem ved 19—20-Tiden.

Herudover kan jeg kun henvise til, hvad jeg har skrevet i mit Bidrag „Paa Lyttepost i Berlin“ i første Bind af Dr. Vilh. la Cour's Værk om Danmark under Besættelsen, samt til en Artikel sidste Efteraar, hvorefter Varskoet til Militærattachéerne i Berlin blev besluttet under en Samtale mellem Intelligence-Chefen, Admiral Canaris, hans Stabschef, General Oster og Fregatkaptajn Liedig, idet Formaalet med Advarslen var at opnaa, at Hitler fik Rapporter om engelske Krigsskibes Tilstedeværelse udfor Norges Kyst, hvilket vilde tvinge ham til Afbløsning, hvorved de tyske Generalers Tro paa hans strategiske Ufejlbarehed vilde blive svækket.

Den nævnte Artikel i „Daily Telegraph“ om Transportflaaden i Stettin turde iøvrigt væsentligt mere direkte, end den giver sig Udseende af, hidrøre fra samme Kilde.

3.

J. KRONIKA

*Til Den af Folketinget under 19. December 1945 nedsatte Kommission i
Henhold til Grundlovens § 45.*

Deres Ærede af 9. April 1946, der indeholder en Række Spørgsmaal til mig, har jeg forefundet her i København ved Hjemkomsten fra Berlin. Da jeg har været fraværende i nogle Maaneder, har det desværre ikke været mig muligt at sende Dem et Svar paa et tidligere Tidspunkt.

Jeg skal herved efter bedste Evne og Viden tage Stilling til de af Dem fremførte Spørgsmaal.

Maa det være mig tilladt i Forvejen at bemærke følgende:

Den 9. April 1940 tidligt om Morgenen, da der blev ringet til mit Hjem i Berlin, og da jeg telefonisk af Auswärtiges Amt blev indkaldt til en særlig Pressekonference, brændte jeg alle de Optegnelser, som jeg havde liggende vedrørende Begivenheder og Samtaler i de højspændte Dage forud for den 9. April. Jeg var fuldkommen klar over, hvad Pressekonferencen i Auswärtiges Amt vilde dreje sig om. Den tyske Aggression mod Norden havde jo af flere af de Danske i Berlin været ventet i nogle Dage. Mine Optegnelser indeholdt bl. a. Gengivelsen af Telefonsamtaler, som jeg, især i Dagene 6., 7. og 8. April, havde ført med København. De fleste af disse Samtaler var blevet modtaget af Telegramredaktør Wilh. Petersen paa „Nationaltidende“. Der bestod allerede gennem en Række Aar mellem Hr. Petersen og mig en Aftale om, at jeg i særlige Situationer i et mere eller mindre tilsløret Sprog — dog mange Gange ogsaa mere aabent — lod ham faa Underretning; Aftalen gik endvidere ud paa, at Hr. Petersen derefter lod mine Meddelelser fra Berlin gaa videre til interesserede danske Steder. Som Regel blev indtil 1940 „Nationaltidende“s Chefredaktør Schoch, Redaktør Peter de Hemmer Gudme og Redaktør Franz v. Jessen underrettet. Det hændte ogsaa, at „Nationaltidende“ lod mine særlige Meddelelser fra Berlin gaa videre til danske Autoriteter, f. Eks. til Udenrigsministeriet. Denne Form for Meddelelser-Virksomhed har jeg udøvet i alle de Aar, jeg har opholdt mig i Berlin (1932—45). Det har derved været muligt i mange Tilfælde at faa Meddelelser sendt hjem, der ikke kunde ekspederes som Bladstof.

Da jeg, som nævnt, den 9. April om Morgenen ansaa det for rigtig at tilintetgøre mine Optegnelser angaaende Begivenhederne i Dagene forud for denne Dato, er det mig naturligvis ikke muligt med Nøjagtighed at rekonstruere alle Enkeltheder. Dette Moment maa der tages Hensyn til ved Vurderingen af nærværende Fremstilling. For Resten viste det sig meget hurtigt efter den 9. April, at min Beslutning om at ødelægge Optegnelserne havde været rigtig. Kort Tid efter den 9. April var jeg tilsagt til en Afhøring i Gestapo-Hovedkvarteret, hvor man sigtede mig for Militærspionage. Medens denne Afhøring stod paa, maa min private Telefon have været tilsluttet Gestapos Ledning. Dette medførte, at „Nationaltidende“ ved en Opringning til mig fik Forbindelse med en Tysker, der paa Bladets Forespørgsel, hvor jeg befandt mig, ordret svarede: „Der Mann kommt nicht wieder“. Bladet spurgte tilbage: „Hvad er det, De siger?“, hvorpaa Svaret lød: „Der Mann kommt nie wieder....“.

Jeg skal herefter tage Stilling til hvert enkelt af Deres Spørgsmaal:

1. Gennem alle Aarene i Berlin (1932—45) har jeg haft et meget snævert og godt Samarbejde med det derværende danske Gesandtskab. I kritiske Situationer udvekslede jeg Informationer og Synspunkter med Gesandtskabets Herrer. Det gode Forhold mellem det danske Gesandtskab og danske Journalister i Berlin kom naturligvis til at spille en ganske særlig Rolle under Krigen. Forud for den 9. April 1940 var jeg som Regel flere Gange daglig i Legationen, hvor jeg især talte med daværende Legationsraad Steensen-Leth og daværende Marineattaché, Kommandørkaptajn Kjølens. Jeg havde til svensk Side Forbindelse med Marineattaché, Kommandørkaptajn Forshell, som var meget godt underrettet.

Hvad det danske Gesandtskabs Informationsvirksomhed overfor Udenrigsministeriet i København angaar, behøver jeg sikkert ikke at anføre Enkeltheder. Jeg var kendt med de tyske Angrebsforberedelser, som Kommandørkaptajn Kjølens rapporterede hjem. Vi talte fuldkommen aabent om disse Ting, og mellem Gesandtskabets Herrer paa den ene Side og Journalisterne paa den anden Side bestod der forud for den 9. April ikke Gnist af Tvivl om, at en tysk Aggression mod Norden var forestaaende.

2. Jeg bekræfter, hvad Kommandørkaptajn Kjølens har gjort Rede for, nemlig at der mellem Legationens Herrer og nogle faa af de danske Journalister, deriblandt undertegnede, flere Dage forud for den 9. April blev truffet Aftale om gennem de mest muligt alarmerende Telegrammer til Bladene at faa Offentligheden hjemme til at forstaa Situationens Alvor.
3. Det drejer sig især om Telegrammerne i „Nationaltidende“ for den 6., 7. og 8. April. Den 6. April var der Tale om Tysklands Bedømmelse af Forholdene i Norge; den 7. April lød Overskrifterne til mine Telegrammer fra Berlin: „Berlin mener Norden i overhængende Fare — Tyskland frygter, at Norden paa faa Dage kan blive omdannet til Krigsskueplads“. Den 8. April havde Hovedtelegrammet fra Berlin Overskriften: „Truslen mod Nordens Fred“.

4. Det er mig ikke muligt med absolut Bestemthed at sige, om den refererede Telefonsamtale Berlin—København har mig til Ophavsmand; for fuldkommen sikkert at afgøre dette Spørgsmaal skulde jeg have haft mine Optegnelser ved Haanden. Men det forekommer mig, at Teksten er i fuldkommen Overensstemmelse med een af de særlige Samtaler, som jeg baade den 6., den 7. og den 8. April paa forskellige Tidspunkter af Døgnet havde en hel Del af med „Nationaltidende“; notabene Samtaler, hvis Indhold ikke kunde være bestemt til Offentliggørelse, men kun til inside-Information. Jeg har forelagt den af Dem citerede Tekst paa den aflyttede Telefonsamtale Berlin—København for min daværende Kollega paa „Nationaltidende“, Hr. Wilh. Petersen, og han nærer ikke Tvivl om, at han af mig har modtaget en telefonisk Meddelelse af netop dette Indhold. Der findes dog i hvert Fald een fejlagtig Gengivelse i det af Dem anførte Citat. Der kan ikke være blevet sagt: „Politiet og militære Myndigheder planlægger tyske Modforholdsregler“; Teksten maa for denne Sætnings Vedkommende have været: „Politiske og militære Myndigheder planlægger tyske Modforholdsregler“.

Baade Hr. Wilh. Petersen og jeg husker ret nøje et Flertal af de telefoniske Specialinformationer, som jeg i Dagene forud for den 9. April har ladet gaa videre til København. F. Eks.: „De er startet“ — „Læg Mærke til Trafikken i Store Bælt“ — „Det drejer sig om nogle Timer“. I det mellem Petersen og mig anvendte særlige private Codesprog oplyste jeg, at et større Antal Skibe med Artilleri, Tanks og Alpetropper om Bord var afgaaet med Vestkurs fra Swinemünde. I min første Opringning vedrørende dette Emne talte jeg om „tyve Skibe“, senere rettede jeg i en ny Samtale Antallet til „halvtreds“.

Den 8. April om Middagen blev jeg opsøgt af den svenske Journalist Christer Jäderlund, „Stockholms Tidningen“. Han kom med følgende Besked: „En højtstaaende tysk Embedsmand, der kender dig godt og mener dig det godt, har bedt mig om at tage en Samtale med dig for at sige dig følgende: „Du skal passe paa med dine telefoniske Meddelelser til København. Vi er allesammen skarpt overvaaget.“

Den 10. April sagde en af Dr. Goebbels' nærmeste Medarbejdere til mig „Det er godt, at det i Danmark gik, som det gik. Hvis det var kommet til alvorlige Kampe, vilde vi have været nødsaget til at skride til Handling overfor nogle af de Danske her i Berlin, der har fortalt for meget forud for den 9. April....“.

Gestapos Sigtelser mod mig for Militærspionage førte kort Tid senere til en grundig Husundersøgelse i mit Hjem. Jeg selv blev afhentet af to Kommissærer og kørt til Hovedkvarteret i Prinz Albrecht-Strasse. Min Kollega Helge Knudsen, „Berlingske Tidende“, fik i en Fart Propagandaministeriet mobiliseret, og dette Ministerium greb derefter ind i Sagen, hvorved dens videre Forfølgelse blev standset.

Antagelig er det i denne Forbindelse uden Interesse, hvad danske og norske Journalister den 9. April 1940 oplevede i Berlin. De af dem, der regnedes for Ikke-Nazister, blev fra den ovenfor omtalte særlige Pressekonference i Auswärtiges Amt ført til Hotel „Kaiserhof“, hvor de en Tid forblev i en Slags „Ehren-Schutzhaft“. Da jeg kom hjem fra Hotel Kaiserhof, havde jeg umiddelbart efter en Telefonsamtale med afdøde Chefredaktør Ernst Christiansen, „Flensborg Avis“. Den var kun kort, og sikkert blev den aflyttet. Jeg vil aldrig glemme Ernst Christiansens Ord: „Bare dog Danmark havde handlet som Norge“.

I de første Dage efter den 9. April sagde mange af mine tyske Bekendte i Berlin til mig: „Indmarchen i Danmark maa have været aftalt mellem Berlin og København. Ellers kunde det hele ikke være gaaet saa glat“. Noget saadant troede Tyskerne faktisk paa!

Min egen Opfattelse af Stillingen i Danmark paa det omtalte Tidspunkt er denne: De ansvarlige Myndigheder har gennem flere Kanaler i god Tid faaet alarmerende Besked om tyske Forberedelser og Planer. De har, mener jeg, staaet paa det Standpunkt: Der *skal* ikke handles, thi vi er for faa, for smaa og for svage; og naar der ikke skal handles, saa er det bedre ikke at vide Besked. De har ikke *villet* vide Besked.

I Begyndelsen af Marts 1940 havde jeg været paa Besøg i København. Den 12. Marts 1940 var jeg hos Udenrigsminister, Dr. Munch paa Christiansborg. Vi talte om Krigssituationen. Overfor mine maaske stærkt bekymrede Anskuelser med Henblik paa de smaa Lande hævdede Dr. Munch den Forhaabning, at det vilde komme til en Forstaaelse mellem Stormagterne. Ministeren kritiserede den Form, hvorpaa „Nationaltidende“ offentliggjorde mange af mine Krigstelegrammer. Han henstillede til mig, at jeg skulde søge at paavirke Bladets Ledelse saaledes, at Krigstelegrammerne blev noget mindre alarmerende udstyret. Folk kunde let blive gjort bange alene ved de af „Nationaltidende“ i Forbindelse med mine Krigstelegrammer anvendte Overskrifter.

Det turde høre med til nærværende Redegørelse at pege paa følgende:

Den 30. Marts 1939 holdtes der i Hotel „Adlon“ i Berlin en stor Foredragsaften for udenlandske og tyske Journalister, Diplomater og andre. Taleren var daværende Indenrigsminister, Dr. Frick. Han behandlede Spørgsmaalet om de nationale Mindretal i Europa. Ved Hjælp af Lederen af „Nordische Verbindungsstelle“, Dr. Draeger, der blev dræbt kort efter Berlin-Slagets Afslutning, fik den danske Presseattaché Per Faber og jeg Dr. Fricks Manuskript at se, inden Foredraget blev holdt. Vi fik endogsaa sat igennem, at et Afsnit om Mindretalsforholdene ved den dansk-tyske Grænse i Manuskriptet blev ændret i dansk Favør. Der blev om Aftenen af den store Forsamling i Hotel „Adlon“ i høj Grad lagt Mærke til, at den tyske Indenrigsminister omtalte det lille danske Mindretal i Sydslesvig paa en yderst positiv Maade. Maaske har netop denne Omtale af det danske Mindretal været Anledningen til, at man under det selskabelige Samvær i „Adlon“ senere hen paa flere Hold kom til at tale om Danmark og det dansk-tyske Forhold. Af flere Tyskere i mere eller mindre officielle Stillinger, blandt dem f. Eks. SA-Obergruppenführer v. Jagow, blev det den Aften paa en iøjnefaldende overensstemmende Maade sagt: „Tyskland ønsker det bedst mulige Forhold til Danmark. Skulde det imidlertid komme til en ny Krig mellem Tyskland og England, saa vilde Tyskland desværre se sig nødsaget til at besætte Danmark, thi det vilde være en absolut Nødvendighed for Tyskland at komme England i Forkøbet. Der blev tilføjet, at man kunde være sikker paa, at Tyskland havde alle Forberedelser for en saadan Aktion i Norden, hvor beklagelig man end maatte finde den, i Orden.“

Omkring samme Tidspunkt blev jeg i Berlin gentagne Gange fra tysk Side præsenteret for Udtalelser af lignende Art. Disse Udtalelser havde aldrig nogen aggressiv, men nærmest en beklagende Karakter. Dog maatte de naturligvis vække Opmærksomhed. Jeg refererede dem fortroligt til „Nationaltidende“ og anbefalede Bladet at lade Sagen gaa videre. Dette er ogsaa sket, idet Hr. Wilh. Petersen Paaske-lørdag den 8. April 1939 underrettede daværende Udenrigsminister, Dr. Munch personlig.

København, den 8. Maj 1946.

J. Kronika.